

education maladjusted minors in a rehabilitation center and in the system of education in general.

Keywords: students, comprehensive rehabilitation, rehabilitation center, disadaptation.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 371.217

Л. О. Шеїна

Тьюторство як комплексний соціальний психолого-педагогічний феномен

Необхідність раціонального реформування системи освіти в Україні згідно з вимогами сьогодення актуалізувала увагу до педагогічної практики інших країн. Явище тьюторства не є новітнім, бо тьюторський супровід як елемент освітньої системи з'явився ще у перших британських університетах у XII-XIVст. Проте саме зараз вища школа України потребує імплементації новітньої форми цього явища на національному ґрунті. Адже у XXI столітті оновлення в інформаційних потоках відбуваються дуже швидко, і для того, щоб залишатися обізнаним щодо найновітніших концепцій, технічних новацій, останніх світових новин, інших подій глобального значення, потрібно вміти самостійно здобувати та оновлювати знання та навички, здобувати та аналізувати великі масиви інформації.

В зв'язку з чим однією з провідних потреб сучасної вищої школи є спрямування студентства до усвідомлення необхідності самостійного пошуку, особистісного і професійного саморозвитку, самовдосконалення та самоорганізації.

Як стверджує А. В. Мудрик, для того, щоб людина зацікавилася проблемою самоосвіти, щоб у неї з'явилося бажання займатися нею, необхідно, щоб у життєдіяльності виховної організації були створені такі умови та ситуації, в яких людина або побачила та усвідомила невідповідності між своїми знаннями і знаннями партнерів, або виявила неможливість чи неефективність рішення вікових завдань, або стикнулася з невідповідністю вимог організації та своїми знаннями. Дослідник вважає, що в результаті таких подій в індивіда може з'явитися спочатку зацікавленість у самоосвіті, а згодом більш-менш стійка установка щодо її реалізації. Поява установки на самоосвіту значною мірою залежить від впливу соціального оточення. У виховній організації вона формується за допомогою відповідної роз'яснювальної роботи, коли

її членам розкривають значення самоосвіти та показують можливості і шляхи її здійснення. Для реалізації цієї мети необхідно, щоб вихованці отримали уявлення про те, як можна продуктивно організувати свою роботу [1, с. 154 - 155].

Одним із способів організації оптимального соціального середовища, яке буде сприятливим для самоосвіти та самовдосконалення індивіда у вищому навчальному закладі, є саме тьюторство у сучасній його формі.

Тьюторство як педагогічний феномен досліджувався багатьма науковцями. Зокрема, дуже часто підкреслюється аспект новітності, яку привносить явище тьюторства до навчального процесу. Як нову практику виховної роботи у ВНЗ розглядала тьюторство Г. Р. Муртазіна; Ю. Д. Кокамбо та О. В. Скоробогатова – як нову форму взаємодії учасників освітнього процесу, Н. Б. Крилова характеризувала тьютора як нового педагога в умовах індивідуалізації освіти, О. Б. Колосова як нову педагогічну професію.

Можливості тьюторського супроводу в сучасному вищому навчальному закладі висвітлювала Т. М. Ковальова, тьюторський супровід індивідуалізації освітнього процесу Цветкова Г. В., в той час як О. О. Азарова – тьюторську практику у сучасному освітньому просторі. О. Л. Агібалова запропонувала подивитися на тьюторство як на ефективну практику індивідуалізації навчання в університеті, а О. А. Суханова – як на механізм індивідуалізації. Є. С. Комраков розглядав проектувальну діяльність тьютора в системі дистанційної професійної освіти. Історія, технологія та досвід тьюторського супроводу були предметом дослідження С. В. Дудника. Тьюторство в контексті модернізації вищої школи було предметом вивчення Т. Б. Серебровської.

Також явище сучасного тьюторства досліджували М. Бейнтон, Ч. Ведемейер, Р. Гаррисон, У. Доусон, Е. Гордон, Р. Морган, Ч. О'Меллі, Д. Понтиселл та інші. Варто зауважити, що сягаючи корінням західноєвропейської університетської традиції, тьюторство (tutoring) найчастіше асоціюється зі сферою дистанційного або індивідуального навчання.

Проте явище тьюторства є настільки багатокомпонентним і значущим для даного етапу розвитку освіти зокрема і суспільства в цілому, що не всі його аспекти та складові поки що знайшли цілісне висвітлення у середовищі наукових робіт. Це і обумовило обрання тьюторства як глобального явища предметом нашого дослідження у цій статті. Таким чином, метою поточної роботи є розглянути тьюторство як комплексний багаторівневий феномен, який пронизує усю освітню сферу і не тільки її.

Огляд сегменту робіт (Т. М. Ковальова, Н. В. Рибалкіна, Н. В. Крилова, Л. В. Бендова, А. Г. Чернявська, О. О. Волошина, О. А. Попов та інші) дозволяє говорити про домінування погляду на тьюторство,

тьюторський супровід як педагогічний феномен, особливий вид педагогічної діяльності, який спрямований на підтримку і супровід індивіда у процесі отримання освіти. Тьютор координує співробітництво між студентами і викладачами, розв'язує гострі ситуації, координує пізнавальну активність студента. Проте варто зауважити, що індивідуалізація під час роботи тьютора з тією чи іншою особою може потребувати врахування не тільки педагогічних чи організаційних моментів.

Автори збірника „Професія тьютор” звертають увагу на той факт, що сценарії розвитку тих, хто навчається, є різні, бо різними є ступені потреби освіти індивідів, а також соціальний рівень та ступінь соціальної захищеності тьюторантів [2, с. 32-33]. Поняття „тьюторський супровід” у збірнику визначається як рух тьютора разом з особистістю, яка змінюється, розробляє та реалізує свою персональну індивідуальну освітню програму, а також реалізує здійснення своєчасної навігації можливих шляхів, надання допомоги та підтримки у разі необхідності [2, с. 33].

Класична дидактика визначає необхідність наявності в освітньому процесі навчального, розвивального та виховного компонентів, які реалізує вчитель або викладач, транслюючи традиційну культуру. При дистанційному навчанні з персональним тьютором його функції не дуже відрізняються від таких, які зазвичай притаманні звичайному викладачу, як стверджують М. Мур та Г. Керслі [3, с. 146].

Проте сучасне тьюторство більший акцент робить на адаптацію до соціуму і саморозвиток індивіда у різноманітних напрямках. Тому можна сказати, що тьютор є більш конкретизованим агентом соціалізації, здійснюючи процес соціальної практики – особливий тип гуманітарного педагогічного супроводу процесу індивідуалізації. Як відомо, базовим процесом у соціальній практиці є процес соціальних і професійних спроб, отримання соціального досвіду. Цей процес започатковується тьютором під час реалізації індивідуальної освітньої програми і прогнозування професійної та життєвої траєкторії тьюторанта, для чого потрібні реальні соціальні зміни. В освітньому просторі під орудою тьютора навчання і отримання соціальної практики є рівноцінними процесами.

Тьюторський супровід не є тотожним педагогічному, адже спрямований на самостійне визначення пріоритетних завдань та дій, відповідальність за вибір несе тьюторант, бо тьютор – лише консультант. У той час як в класичній викладач зберігає останнє слово за собою. Принципова характеристика діяльності тьютора у будь-якій сфері: не виконати замість тьюторанта, а навчити отримувати результат самостійно.

Наповнення діяльності тьютора відрізняється багатогранністю. А. П. Зінченко, зокрема, визначає такі ролі тьютора, як менеджер, маркетолог, продавець [4, с. 126]. Автор показує, що ці рольові функції

не є обов'язковими складовими його педагогічної діяльності, проте їх реалізація є необхідною умовою для успішного здійснення тьютором його роботи.

Про сучасного тьютора В. В. Максимов говорить, що той починає виступати як розробник освітніх проектів чи програм або як консультант у сфері освітніх послуг, поєднуючи позиції наставника, асистента та проектувальника [5, с. 60]. У роботі П. Є. Вільямса визначені такі роль тьютора як адміністративний менеджер, інструктор, посередник, методист, технолог, проектор, співробітник підтримки, бібліотекар, техник; спеціаліст з оцінки графічного дизайну; інструктор, видавець, редактор, лідер, керівник [6].

Таким чином, тьюторінг, тобто процес здійснення тьюторського супроводу, охоплює не тільки сферу педагогіки навчання, але й торкається інших компонентів освітнього процесу і навіть поза його межами.

У зв'язку з чим ми звертаємося до визначення О. О. Азарової. За її трактуванням, сучасне тьюторство – це особливий вид соціальної психолого-педагогічної (освітньої) діяльності у вищому навчальному закладі, яка полягає у підтримці і супроводженні освітньої траєкторії студента [7, с. 232].

В якій мірі тьюторство можна вважати соціальним супроводом, проте соціальна робота здійснюється не з важкими випадками соціальної дезорієнтації. Відбувається супроводження індивіда у його інтелектуальному пошуку, здійснюється супровід інтересу до оволодіння теоретичними знаннями та практичним досвідом. І якщо соціальний супровід – це вид соціальної роботи, спрямованої на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу [8, с. 213], який передбачає надання комплексу соціальних послуг, спрямованих на подолання життєвих труднощів і таке інше, то тьюторський у вищому навчальному закладі можна охарактеризувати як вид соціального обслуговування, спрямований на подолання труднощів адаптації до системи вищої освіти, допомога в опануванні навичок самообслуговування в сфері пошуку необхідної інформації та формуванні індивідуалізованого навчального плану, розвиток автономності і самостійності у розв'язанні проблем, як навчальних, так і життєвих.

Завдання тьюторства – створення сприятливого середовища для саморозвитку та самовдосконалення. Кожна особистість обирає свій шлях, проте також кожен з нас може потребувати допомоги в карколомну мить життя, при подоланні складних обставин, в моменти здійснення вибору, від якого залежить подальша кар'єра та життєвий шлях. Бажано, щоб в такий час поруч з індивідом знаходився

кваліфікований досвідчений спеціаліст. І у вищому навчальному закладі таким спеціалістом може стати тьютор.

Так само як родини чи діти, які опинилися у скрутній життєвій ситуації і не вміють самотужки з неї вийти, так і шістнадцяти-сімнадцятирічна людина, як показує практика, здебільшого не має досвіду самостійної організації пізнавального процесу. Іноді студенти-першокурсники навіть не опанували елементарних навичок побутового та соціального самообслуговування. Сучасний студент має значний потенціал щодо власного розвитку, проте особливості постіндустріального інформаційного суспільства формують із молоді особи пасивного споживача інформації. Тому сучасний студент потребує наставника, який би міг побачити глибинні потреби та причини невдач молоді людини на шляху пізнання, які вона сама може і не усвідомлювати.

Для підтвердження перетину явищ соціального супроводу та тьюторства ми звернемося до поняття „сімейного тьюторства”, ідею якого активно розробляє І. О. Хоменко [9; 10]. Вона спирається на концепцію родини як педагогічної системи, в якій представник молодшого покоління не може бути автономним об’єктом тьюторського супроводу, тому вся родина як педагогічна система потребує такого супроводу і також стає тьюторантом [9, с. 110]. Авторка пропонує вважати сімейне тьюторство інноваційним ресурсом розвитку не тільки освітніх закладів, але й усього освітнього середовища в цілому. Головна відмінність сімейного тьютора від звичайного полягає у полісуб’єктності тьюторського супроводу [9, с. 111].

Також нашу увагу привернула робота Є. Олександрової про тьюторський супровід дитин, яка потребує підтримки, втративши рідних та знайомих. У даному випадку також можна побачити ознаки соціального супроводу.

Практично усі дослідники говорять про можливості використання тьюторства у середній школі (Т.М. Ковальова, О.Є. Соболева про тьюторську діяльність заступника директора, Т.Г. Кануннікова про тьюторську функцію класного керівника, Т.М. Ковальова про тьюторство у школі, О.В. Лобачева про тьюторський супровід виховання доброти у дітей молодшого шкільного віку у дитячому будинку та інші). Є згадки про здійснення тьюторінгу і у дошкільних закладах освіти (Т.Б. Серебровська, І. О. Хоменко).

Також тьюторський супровід відбувається під час надання освітніх послуг дорослим, які вже мають вищу освіту. Зокрема, С. В. Загребельна досліджує реалізацію технології тьюторського супроводу процесу підвищення кваліфікації вчителів, а Н. А. Костіна розглядає тьютора як такого, який супроводжує професійний розвиток педагогів.

Отже, тьюторство – це явище в освіті і соціальній роботі, яке відповідає потребам сучасного суспільства і його громадян. Охоплює

практично всю сферу освіти (від початкової до післядипломної) і виховання (шкільна та позашкільна робота з дітьми, дитячі будинки, університет). Проте потенційні можливості тьюторства потребують подальшої теоретичної розробки та практичного застосування, зокрема впровадження в українських реаліях. Досвід, набутий у царині тьюторського супроводу у закладах освіти, може бути перенесено на інші соціальні сфери, наприклад, на пенітенціарну систему, роботу із громадянами з особливими потребами, безробітними, літніми людьми. Також уваги потребує потенціал тьюторства у роботі з різними групами дорослих.

Список використаної літератури

- 1. Мудрик А. В.** Социальная педагогика : учеб. для студ. пед. вузов / Анатолий Викторович Мудрик ; [под ред. В.А. Слостенина]. – 5-е изд., доп. – М. : Издательский центр “Академия”, 2005. – 200 с.
- 2. Профессия „тьютор”** / [Ковалева Т. М., Кобыща Е. И., Попова (Смолик) С. Ю., Теров А. А., Чередилина М. Ю.]; под ред. С. Ю. Поповой (Смолик). – М. – Тверь: СФК-офіс, 2012. – 246 с.
- 3. Moore M.** Distance Education: A Systems View. 2nd Edition // M. Moore, G. Kearsley. – Pennsylvania : Wadsworth Publishers, 2006 . – 1996. – 392 с.
- 4. Зинченко А. П.** Тьютор: менеджер – маркетолог – продавец: расширенный взгляд / Зинченко А. П. // Система обеспечения качества в дистанционном образовании. – Жуковский: МИМ ЛИНК, 2002. – Вып. 4. – С. 122 – 126.
- 5. Максимов В. В.** Институт тьюторства как образовательная стратегия. / Максимов В.В. // Россия в контексте современных образовательных моделей: Программа и тезисы международной конференции. 10-12 марта (Переделкино). – Жуковский: МИМ ЛИНК, 2000. – 64 с.
- 6. Williams P. E.** Defining Distance Education Roles and Competencies for Higher Education Institutions: A Computer-Mediated Delphi Study : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора наук / P. E Williams. – Университет А&М, штат Техас, 2000 // Dissertation Abstracts International- A, 61/04.
- 7. Азарова Е. А.** К вопросу о тьюторской практике в современном образовательном пространстве / Елена Александровна Азарова // Преподаватель высшей школы в 21-м веке : тр. 8-й Междунар. науч.-практ. интернет-конф. Сб. 8. Ростов н/Д., 2010. Ч. 2. С. 230–234.
- 8. Закон України „Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю”** // Відомості Верховної Ради України (ВВР) [із змінами і доповненнями] , 2001, N 42, с.213.
- 9. Хоменко И. А.** Семейное тьюторство как инновационный ресурс образовательного учреждения / И. А. Хоменко // Народное образование. – 2012. – № 1. – С. 110–114.
- 10. Хоменко И. А.** Проектирование образовательного маршрута семьи / И. А. Хоменко // Народное образование. - № 8. – 2011. – С. 266-270.

Шейна Л. О. Тьюторство як комплексний соціальний психолого-педагогічний феномен

У статті розглядається актуальність явища тьюторства у процесі реформування системи освіти в сучасній Україні. Підкреслюється важливість самоосвіти та саморозвитку в інформаційному суспільстві. Подається узагальнення застосування тьюторського супроводу у різних життєвих ситуаціях. Розглядається різноманіття ролей тьютора та принципи відмінності між класичним викладачем та тьютором. Висувається і доводиться ідея про те, що тьюторство у сучасній формі більше, ніж тільки педагогічний феномен. Проводяться паралелі між тьюторським та соціальним супроводом. Визначаються соціальні та професійні групи, стосовно яких існує практика здійснення тьюторського супроводу.

Ключові слова: тьюторство, тьюторський супровід, тьютор, тьюторант, соціальний супровід.

Шейна Л. А. Тьюторство как комплексный социальный психолого-педагогический феномен.

В статье рассматривается актуальность феномена тьюторства в процессе реформирования системы образования современной Украины. Подчеркивается важность самообразования и саморазвития в информационном обществе. Обобщаются применения тьюторского сопровождения в разных жизненных ситуациях. Рассматривается разнообразие ролей тьютора, принципиальные отличия между классическим преподавателем и тьютором. Разрабатывается идея про то, что современное тьюторство – это больше, чем только педагогический феномен. Проводятся параллели между тьюторством и социальным сопровождением. Определяются социальные, профессиональные группы, относительно которых осуществляется сопровождение.

Ключевые слова: тьюторство, тьюторское сопровождение, тьютор, тьюторант, социальное сопровождение.

Sheina L. A. Tutoring As A Complex Social Psychological And Pedagogical Phenomenon

This article deals with the actuality of tutoring phenomenon in the process of reformation in the educational system of modern Ukraine, both secondary and high, and also it reveals that tutoring is actual for other spheres of treating people. Importance of self-education and self-development in the informational society is underlined here. That's why tutoring becomes necessary not be an outsider in career and as an individuality for your own needs. Generalisation of application of maintenance tutoring in different life situations is proposed in this article. The variety of roles can be played by a tutor is observed. He or she must be an administrative manager, an instructor, a technologist, a librarian, an editor, a leader and others. The principal distinctions between a classical lecturer and a tutor are shown. The idea about the fact that tutoring in its modern variation is more than only a pedagogical phenomenon is put forward and proved. The article proposes parallels between

maintenance tutoring and social maintenance, shows the peculiarities of the former in a higher educational establishment. The article describes some social and professional groups which are under maintenance tutoring. We also propose to use tutoring not only in education and traditional social maintenance but also in maintaining different social groups.

Key words: tutoring, maintenance tutoring, tutor, ttorant, social maintenance.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ваховський Л. Ц.